

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА ПРАВА**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для проведення практичних занять та організації самостійної роботи
з дисципліни «Сучасні соціологічні теорії»
для студентів спеціальностей 054 Соціологія,
014.02 Середня освіта (Мова і література)
денної та заочної форми навчання

Покровськ-2022

УДК 316-027.21(072)
M54

Методичні рекомендації для проведення практичних занять та організації самостійної роботи з дисципліни «Сучасні соціологічні теорії» для студентів спеціальностей 054 Соціологія, 014.02 Середня освіта (Мова і література) денної та заочної форми навчання [Електронний ресурс] / уклад. І.О. Дмитрик, В.М. Сурженко. - Покровськ : ДонНТУ, 2022. - 31 с.

Методична розробка включає загальні положення та рекомендації, плани практичних занять, питання для самоконтролю, питання та завдання для самостійної роботи, тести, перелік питань для підсумкового контролю знань, список рекомендованої літератури.

Розраховані на викладачів та студентів спеціальностей 054 Соціологія, 014.02 Середня освіта (Мова і література) для підготовки до навчальних занять з дисципліни «Сучасні соціологічні теорії».

Укладач: Дмитрик І.О., к. істор.н, доцент, доцент кафедри історії та права
Сурженко В.М., старший викладач історії та права.

Рецензент: Грудницький В.М., к. юр.н, доцент, доцент кафедри історії та права

Затверджено навчально-методичним відділом ДонНТУ,
Протокол № 9 від 05.04.2022 р.

Розглянуто на засіданні кафедри історії та права,
протокол № 8 від 15.03.2022 р.

©Донецький національний технічний університет, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. Методичні рекомендації до підготовки і проведення практичних занять та виконання завдань в межах самостійної роботи студента.....	6
2. Тематика та структура практичних занять курсу.....	8
3. Організація самостійної роботи студентів.....	17
4. Тести.....	22
5.Перелік питань для підсумкового контролю.....	26
Список рекомендованої літератури.....	28

ВСТУП

Дисципліна «Сучасні соціологічні теорії» займає ключове місце у фаховій підготовці бакалаврів-соціологів, є основою для подальшої професійної спеціалізації студентів, самостійного вивчення проблем теоретичної соціології та проведення спеціальних наукових досліджень.

Одночасно курс допомагає студентам зорієнтуватися в широкому колі соціальних проблем, побачити ті процеси та явища у суспільстві, що викликають конкретно-науковий інтерес не тільки у соціологів, обрати тему дослідження, яка може стати предметом наукового пошуку. Отримані під час вивчення дисципліни знання сприятимуть розширенню та поглибленню кругозору, привернуть увагу до нових аспектів тих проблем гуманітарного поля, якими займаються студенти спеціальності 014.02 Середня освіта (Мова і література).

Мета вивчення дисципліни «Сучасні соціологічні теорії» – формування у студентів знань та уявлень про основні напрямки і концепції в сучасній соціології, про новітні особливості та тенденції розвитку соціологічного знання, формування навичок та вмінь історико-соціологічного аналізу соціальної реальності.

Завданнями вивчення дисципліни є:

- ✓ отримання знань про новітні теорії, тенденції, напрямки та школи в соціологічній науці;
- ✓ отримання уявлення про творчість провідних представників сучасної соціологічної думки;
- ✓ формування цілісного бачення сучасної соціологічної теорії.

В межах курсу розглядаються основні теми, ідеї та доробки соціологічної теорії XX-XXI ст. в контексті тягlosti соціологічної думки з урахуванням багатоголосся теоретичних напрямків та шкіл сучасної науки. Вдумливе ознайомлення з матеріалами курсу сприятиме формуванню

навичок самостійного аналізу різних сфер соціального життя та новітніх феноменів з використанням сучасної соціологічної теорії в якості бази для досліджень.

Методична розробка включає загальні положення та рекомендації, плани практичних занять, питання для самоконтролю, питання та завдання для самостійної роботи, тести, перелік питань для підсумкового контролю знань, список рекомендованої літератури.

1. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ І ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ В МЕЖАХ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Базовими формами навчальних занять з дисципліни «Сучасні соціологічні теорії» є лекції та практичні заняття. Лекції вичитуються з основних питань курсу і розкривають теоретичне наповнення дисципліни. Практичні заняття завершують вивчення найбільш вагомих тем навчальної дисципліни. Вони спрямовані на поглиблення та закріплення отриманих знань, формування навичок аналізу сучасних проблем в теоретичній соціології, розвитку вмінь підготовки доповідей і повідомлень, отримання досвіду публічних виступів та ведення дискусії. Вони також дозволяють викладачу здійснювати поточний контроль рівня підготовленості студентів.

Практичне заняття є формою групових навчальних занять, що передбачають активну участь студентів, які завчасно підготувалися до виступів з доповідями, здатні відповідати на різноманітні питання за заявленою темою, мають можливість вести виважену змістовну дискусію з логічною та переконливою аргументацією власних позицій.

Готуючись до практичних занять, студентам слід вивчити основну літературу за визначеною проблемою, ознайомитись з додатковою літературою, першоджерелами, а також новими публікаціями у фахових періодичних виданнях. При цьому бажано прислухатися до рекомендацій викладача та брати до уваги вимоги робочої програми дисципліни. В процесі підготовки необхідно засвоїти базові дефініції, сформулювати тези чи повноцінний текст виступів за пунктами плану практичного заняття, відповісти на питання для самоперевірки.

Рекомендується до кожного питання плану скласти план-конспект своєї доповіді. Доречно підготувати супровідну презентацію чи роздатковий матеріал, який може проілюструвати текст виступу. Слід пам'ятати, що

виступ не повинен перетворитись на зачитування тексту доповіді. План-конспект має використовуватися скоріше як опора для дотримання структури виступу, джерело цитат чи конкретних фактів, але не обмежувати вміння студента вільно висловлювати та аргументовано захищати власні міркування та висновки за певною темою. Тривалість виступу – 5-7 хвилин. Далі доповідач відповідає на питання, які лунають від студентської аудиторії та викладача. Після можливих доповнень, альтернативних повідомлень інший студент усно надає рецензію на виступ доповідача, оцінюючи повноту та ґрунтовність підготовки останнього.

Самостійна робота студента з дисципліни «Сучасні соціологічні теорії» включає підготовку до аудиторних занять (лекцій, практичних занять), виконання завдань за темами дисципліни, підготовку до проміжних та підсумкових форм контролю.

Важливою складовою самостійної роботи студента є читання навчальної та наукової літератури з соціології, а також першоджерел – найвідоміших робіт видатних представників сучасного соціологічного знання.

Якісне виконання завдань самостійної роботи сприяє розвитку у студентів критичного мислення, здатності до самоосвіти та саморозвитку, творчих навичок, ініціативи, вмінь організовувати свій час.

2.ТЕМАТИКА ТА СТРУКТУРА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ КУРСУ

Практичне заняття № 1. Призначення, структура, особливості соціологічних теорій.

План

1. Основні етапи розвитку соціологічної думки та становлення соціологічної науки до XX ст.: коротка характеристика.
2. Соціальний контекст розвитку соціологічних теорій у XX – на початку XXI ст.
3. Періодизація соціології XX – початку XXI ст.
4. Поліпарадигмальність сучасної соціологічної науки.

Література [1,2,3,4,5,6,11,16,19,25]

Запитання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте провідні ідеї видатних представників соціології XIX ст.
2. Які соціальні явища та історичні події мали найбільший вплив на розвиток соціології у XX – на початку XXI ст.?
3. Назвіть особливості сучасного етапу розвитку соціології.
4. Назвіть критерії періодизації соціології XX – початку XXI ст. Чим відрізняються ці періоди?
5. Охарактеризуйте співвідношення теоретичного та емпіричного знання у межах кожного періоду розвитку соціології у XX – на початку XXI ст.
6. Що означає термін «парадигма»? Яким чином у сучасних соціологічних теоріях проявляється поліпарадигмальність?
7. Чи є відмінність між макросоціологічними та мікросоціологічними парадигмами?

**Практичне заняття № 2. Структурний функціоналізм Т. Парсонса.
Функціональний структуралізм Р. Мертонна.**

План

1. Структурно-функціональна соціологія Т. Парсонса. Теорії соціальної дії, соціальної системи та соціальних змін.
2. Функціоналістська теорія Р.Мертонна. Теорія аномії.
3. Неофункціоналізм в сучасній західній соціології.

Література [1,2,3,4,5,6,11, 16,17,18,21,25]

Запитання для самоконтролю:

1. Назвіть основні складові концепції соціальної дії Т.Парсонса.
2. Яким чином Т.Парсонс інтерпретував явище еволюції у своїй теорії?
3. Яку типологію суспільств запропонував Т.Парсонс у своїх роботах? Чи погоджуєтесь Ви із критеріями цієї типології?
4. Які аргументи використовували критики структурного функціоналізму?
5. Поясніть сутність терміну «теорії середнього рівня».
6. Надайте характеристику поняттям функцій і дисфункцій, явних та латентних функцій відповідно до концепції Р.Мертонна.
7. Надайте характеристику інтерпретації Р.Мертоном девіантної поведінки та способів адаптації індивіда.
8. Порівняйте ідеї неофункціоналізму з ідеями структурного функціоналізму.

**Практичне заняття № 3. Конфлікт як предмет соціологічної теорії.
Діалектична теорія конфлікту Р.Дарендорфа. Конфліктний
функціоналізм Л.Козера.**

План

1. Роз'яснення суті та природи конфліктів в роботах К. Маркса, М. Вебера, Г.Зіммеля.
2. Конфлікт : види, стадії, результати та наслідки.
3. Концепція конфлікту в роботах Р.Дарендорфа.
4. Концепція конфлікту в роботах Л.Козера.

Література [1,2,3,4,5,11,15,16,19,24,25]

Запитання для самоконтролю:

1. Яке місце теорія конфлікту займає в науковому доробку К.Маркса?
2. Надайте характеристику загальним засадам пояснення конфліктів у суспільстві, що домінували наприкінці XIX – на початку XX ст.
3. Чим відрізняється пояснення явища конфлікту Р.Дарендорфа від попередніх концепцій?
4. Які різновиди функцій може мати конфлікт?
5. Охарактеризуйте теорію конфлікту, використовуючи підхід Л.Козера.
6. Від яких факторів на думку Л.Козера залежить гострота конфлікту?
7. Від яких факторів на думку Л.Козера залежить тривалість конфлікту?
8. Що спільного і що відмінного у позиціях Р.Дарендорфа та Л.Козера в теорії конфлікту?

Практичне заняття № 4. Розвиток соціологічних теорій конфліктів у XX ст.

План

1. Соціологія конфлікту Р.Коллінза.
2. Загальна теорія конфлікту К. Боулдінга.
3. Типологія соціальних конфліктів в сучасних соціологічних теоріях.

Література [1,2,3,4,5,11,15,16,19,25]

Запитання для самоконтролю:

1. Які принципи аналізу конфліктів ввів у науковий обіг Р.Коллінз?
2. В чому проявляються особливості теорії стратифікації Р.Коллінза?
3. Які моделі соціального конфлікту розрізняв К. Боулдінг? В чому полягає різниця між цими моделями?

4. Охарактеризуйте можливості та способи вирішення конфліктів, представлені у сучасних соціологічних теоріях.
5. Чи є принципова різниця між конфліктологічними теоріями XIX та XX століття?
6. Як Ви оцінюєте потенціал сучасних соціологічних теорій у справі вирішення існуючих військово-політичних конфліктів у світі та попередження нових?
7. Як Ви вважаєте, прогрес та цивілізованість людства у XXI столітті унеможливають катастрофічні сценарії розвитку масштабних конфліктів?

Практичне заняття № 5. Символічний інтеракціонізм Дж.Міда та Ч.Кулі.

План

1. Загальна характеристика концепції символічного інтеракціонізму.
2. Концепція Дж. Міда. Пояснення соціальної дії, структури особистості.
3. Теорія «дзеркального Я» Ч.Кулі.
4. Концепція Г.Блумера: категорії символічної взаємодії та колективної поведінки.

Література [1,2,3,4,5,11,16,19,20,22,25]

Запитання для самоконтролю:

1. У чому полягає особливість символічного інтеракціонізму як соціологічної парадигми?
2. Які методи соціологічного дослідження використовуються представниками символічного інтеракціонізму?
3. Яким бачив процес становлення особистості Дж.Мід?
4. Поясніть різницю між категоріями «узагальнений інший» та «значущий інший».

5. Яку роль відіграє символ у концепції Дж.Міда?
6. Охарактеризуйте концепцію символічної взаємодії
7. Які базові форми і практики елементарної колективної поведінки виділяв Г.Блумер?
8. Які базові форми і практики організованої колективної поведінки виділяв Г.Блумер?

Практичне заняття № 6. Теорія ролей. Драматургічний підхід І.Гофмана.

План

1. Загальна характеристика теорії ролей. Класифікація соціальних ролей.
2. Проблема особистості та драматургічний підхід І.Гофмана.
3. Тотальний інститут та стигма в концепції І.Гофмана.
4. Рамковий аналіз (аналіз фреймів).

Література [1,2,3,4,5,11,13,16,19]

Запитання для самоконтролю:

1. Назвіть основні підходи до класифікації соціальних ролей.
2. Які рольові конфлікти можуть виникати? Яким чином вони можуть бути вирішені?
3. Охарактеризуйте три види експектацій, що розрізняються у теорії ролей.
4. Надайте загальну характеристику роботам І.Гофмана.
5. Поясніть значення деяких категорій концепції І.Гофмана: ритуали взаємодії, управління враженнями, тотальні інститути, стигма.
6. На які зони І.Гофман розділяє соціальну взаємодію? Чи можуть вони бути статичними?
7. Яке визначення має поняття «рольова дистанція»?
8. Яке призначення має рамковий аналіз (аналіз фреймів)?

Практичне заняття № 7. Теорії обміну Дж.Хоманса та П.Блау.

План

1. Формування теорії обміну: економічна, антропологічна та психологічна версії.
2. Постулати теорії обміну Дж.Хоманса.
3. Концепція П.Блау: принципи соціального обміну.
4. Можливості інтерпретації соціальних феноменів влади та стратифікації.

Література [1,2,3,4,5,11,14,16,19,20,25]

Запитання для самоконтролю:

1. Відповідно до теорій обміну яке підґрунтя має інтеграція суспільства?
2. Які теорії здійснили найбільший вплив на ідеї Дж.Хоманса?
3. Поясніть зв'язок концепції соціального обміну із економічним утилітаризмом.
4. Перелічіть типи ресурсів, якими обмінюються люди відповідно до концепції П.Блау. Який з них є найбільш вагомим?
5. Чим відрізняється соціальний обмін від економічного? Який термін для характеристики цих відмінностей ввів у науковий обіг П.Блау?
6. Завдяки формуванню яких процесів обмін сприяє соціальним змінам? Розкрийте сутність цих соціальних процесів.
7. Визначте специфіку обміну на рівні макроструктур.
8. Які соціальні практики застосовуються, коли еквівалентний рівноправний обмін неможливо здійснити?
9. При спробах застосування до аналізу яких соціальних явищ теорія обміну демонструє свою обмеженість?

Практичне заняття № 8. Подальший розвиток теорії обміну в теорії раціонального вибору Дж. С.Коулмена, роботах Р.Емерсона та теорії мереж Р.Берта.

План

1. Концепція раціонального вибору Дж.Коулмена.
2. Теорія соціальної мережі Р.Емерсона.
3. Мережева теорія Р.Берта.

Література [1,2,3,4,5,11,14,16,19,20,25]

Запитання для самоконтролю:

1. Виділіть спільне та відмінне в теорії обміну та теорії раціонального вибору.
2. Наведіть аргументи та контраргументи універсальності теорії раціонального вибору.
3. Автори концепції раціонального вибору вважали, що певні чинники можуть обмежити дії людини. Назвіть ці чинники.
4. Чим відрізняється вичерпна раціональність від обмеженої раціональності?
5. Охарактеризуйте базові поняття концепції Дж.Коулмена.
6. Як Р.Емерсон тлумачить в своїх роботах невизначеність та ризики, владу і залежність, довіру?
7. Перелічіть принципи мережевої теорії Р.Берта.
8. Назвіть головні ідеї теорії ігор в соціології.

Практичне заняття № 9. Феноменологія та етнометодологія. Соціологія знання П.Бергера та Т.Лукмана.

План

1. Феноменологічна соціологія А.Шюца.
2. Феноменологія в роботах П.Бергера та Т.Лукмана.
3. Основні категорії та принципи етнометодології.

Література [1,2,3,4,5,7,10,11,16,19,22,26]

Запитання для самоконтролю:

1. Назвіть факти біографії А.Шюца, які обумовили формування вченим певних елементів його теорії.
2. В чому полягає проблема повсякденного знання?
3. Розкрийте сутність концепції «того, хто повертається додому» А.Шюца.
4. Охарактеризуйте концепцію соціального конструювання реальності. Завдяки яким положенням вона залишається актуальною в сучасній соціологічній теорії?
5. Розкрийте бачення П.Бергером та Т.Лукманом процесу соціалізації.
6. Розкрийте сутність категорії «фонові очікування». Яке значення вона має для етнометодології?
7. Поясніть зміст та результати експериментів Г.Гарфінкеля.
8. Які напрямки дослідження є пріоритетними з позицій етнометодології?

Практичне заняття № 10. Теорія структурації Е.Гіденса. Структуралістський конструктивізм П. Бурдьє. Постструктуралізм та постмодерн в соціологічних теоріях.

План

1. Концепція структурації Е.Гіденса.
2. Категорії соціального простору, поля і габітусу в теорії П.Бурдьє.
3. Загальна характеристика постмодерністської парадигми в соціології. Внесок Ж.Бодрійяра: суспільство споживання, симулякри.
4. Теорії постструктуралізму в соціології.

Література [1,2,3,4,5,8,9,11,12,19,21,23,27]

Запитання для самоконтролю:

1. Поясніть механізм взаємодії структури і агента в теорії структурації.
2. Розтлумачте концепцію габітусу.
3. В чому різниця між чотирма видами капіталу, про які пише П.Бур'є?
4. Наведіть та поясніть основну теорему структуралістського конструктивізму.
5. В чому Ж.Бодрійяр вбачає несвободу сучасної людини?
6. Чому по відношенню до наукового доробку Ж.Бодрійяра використовується назва «антисоціальна» теорія?
7. Розкрийте соціологічну складову концепції Ж.Дерріди.
8. Розкрийте соціологічну складову концепції М.Фуко.

3.ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Тема 1. Призначення, структура, особливості соціологічних теорій.

Питання та завдання:

1. Назвіть хронологічні межі та змістовні особливості основних етапів розвитку соціологічної думки та становлення соціологічної науки.
2. Складіть таблицю, в якій мають відображатись основні ідеї найбільш вагомих соціологічних теорій другої половини XIX – початку XX ст. (не менше 5). Таблиця має бути структурована за наступними елементами:
 - теоретичний напрямок, час його виникнення, країна;
 - представники;
 - категорії, притаманні напрямку;
 - основний зміст (не більше 6 тез).
3. З соціальних явищ та історичних подій XX–початку XXI ст., які обумовили виникнення нових соціологічних теорій, складіть власний рейтинг та назвіть топ-3.

Література [1,2,3,4,5,6,11,16,19,25]

Тема 2. Структурний функціоналізм Т. Парсонса. Функціональний структуралізм Р.Мертон.

Питання та завдання:

1. Складіть загальну схему бачення Т.Парсонсом суспільства як функціональної системи.
2. Розкрийте зміст формули AGIL. Чи можна її вважати універсальною?
3. Охарактеризуйте методологічні проблеми та обмеження структурно-функціонального підходу.
4. Порівняйте підходи до дослідження девіантної поведінки Е.Дюркгейма, Р.Мертон та І.Гофмана.

Література [1,2,3,4,5,6,11, 16,17,18,21,25]

Тема 3. Конфлікт як предмет соціологічної теорії. Діалектична теорія конфлікту Р. Дарендорфа. Конфліктний функціоналізм Л. Козера.

Питання та завдання:

1. В соціології має місце протиставлення парадигми конфлікту та структурного функціоналізму. Складіть порівняльну таблицю за власними критеріями, щоб унаочнити міру відмінностей між названими парадигмами.
2. Що є головним джерелом конфлікту на думку Р. Дарендорфа?
3. Назвіть найбільш вагомні засоби запобігання насильницьким конфліктам.
4. Охарактеризуйте погляди Л. Козера на природу і функції конфлікту, роль конфлікту у демократичному та недемократичному суспільствах.

Література [1,2,3,4,5,11,15,16,19,24,25]

Тема 4. Розвиток соціологічних теорій конфліктів у XX ст.

Питання та завдання:

1. Підготуйте аналітичний огляд сучасної соціологічної наукової літератури, використавши не менше 3-х статей за 2016-2022 рр., з метою надання загальної характеристики та визначення особливостей соціологічних теорій конфліктів, які виникли у другій половині XX – на початку XXI ст.
2. Порівняйте теорію конфлікту К. Маркса із концепціями неомарксизму в сучасній соціології.
3. Порівняйте статичну та динамічну моделі конфлікту, використовуючи положення теорії К. Боулдінга.

Література [1,2,3,4,5,11,15,16,19,25]

Тема 5. Символічний інтеракціонізм Дж.Міда та Ч.Кулі.

Питання та завдання:

1. З'ясуйте різницю між Чиказьким та Айовським напрямками символічного інтеракціонізму. Якою мірою ця різниця стосується методів соціологічного дослідження?
2. Порівняйте підходи Дж. Міда та Г.Блумера до тлумачення символічної взаємодії.
3. Ви вважаєте концепцію «дзеркального Я» Ч.Кулі логічною та зрозумілою? Наведіть приклади власних дій, які можна пояснити, використовуючи цю концепцію.
4. Наведіть приклади застосування ідей символічного інтеракціонізму до вивчення гендерних ролей.

Література [1,2,3,4,5,11,16,19,20,22,25]

Тема 6. Теорія ролей. Драматургічний підхід І.Гофмана

Питання та завдання:

1. Поясніть зміст «драматургічного підходу» І.Гофмана до проблеми особистості. Чим концепція особистості І.Гофмана відрізняється від аналогічної концепції Дж.Міда?
2. Підберіть власні приклади для ілюстрації головних ідей І.Гофмана.
3. Розкрийте поняття фреймів, поясніть їх функції та різновиди.
4. Складіть термінологічний словник, в якому є наступні поняття: *рольовий конфлікт, рольова напруженість, експектації, передній план, закулісна зона, зовнішня зона, управління враженнями, ритуали взаємодії, стигма, чесний або цинічний актор, фрейми.*

Література [1,2,3,4,5,11,13,16,19]

Тема 7. Теорії обміну Дж.Хоманса та П.Блау.

Питання та завдання:

1. Які закони соціальної поведінки сформулював Дж.Хоманс?
2. Поясніть, чому відповідно до теорії обміну соціальний обмін має дифузний характер?
3. Яким чином інтерпретують у своїх теоріях явище влади та його прояви в соціальному обміні Дж.Хоманс та П.Блау?
4. Складіть термінологічний словник, в якому є наступні поняття: *елементарна соціальна поведінка, символічний обмін, емерджентні групи, соціальне тяжіння.*

Література [1,2,3,4,5,11,14,16,19,20,25]

Тема 8. Подальший розвиток теорії обміну в теорії раціонального вибору Дж. С.Коулмена, роботах Р.Емерсона та теорії мереж Р.Берта

Питання та завдання:

1. Розкрийте нові підходи до дослідження феномену влади, використовуючи теорію соціальних мереж.
2. Поясніть проблему культури довіри в мережевій взаємодії.
3. Дж. С. Коулмен у своїх роботах виділяв різні види капіталу, особливо підкреслюючи значення соціального капіталу. Дайте визначення останньому та наведіть приклади, що використовував вчений для ілюстрації його специфіки.
4. Використовуючи концепцію Р.Емерсона, як можна оцінити сучасний стан та тенденції розвитку сімейно-шлюбних відносин в Україні?

Література [1,2,3,4,5,11,14,16,19,20,25]

Тема 9. Феноменологія та етнометодологія. Соціологія знання П.Бергера та Т.Лукмана.

Питання та завдання:

1. У чому полягає критика традиційної соціології з позиції етнометодології?
2. Знайдіть інформацію про зміст експериментів Г.Гарфінкеля та їх соціологічне тлумачення.
3. Які аргументи використав Л.Козер, коли виступив із критикою етнометодології?
4. Назвіть верстви населення сучасної України, до аналізу життєвої ситуації яких доречно застосувати концепцію «того, хто повертається додому» А.Шюца.

Література [2,3,4,5,16,17,24,32]

Тема 10. Теорія структурації Е.Гіденса. Структуралістський конструктивізм П. Бурдьє. Постструктуралізм та постмодерн в соціологічних теоріях.

Питання та завдання:

1. Назвіть видатних теоретиків постмодернізму.
2. Якими рисами визначається постмодерн?
3. Які підсумки та перспективи розвитку соціологічної думки сформулював Е.Гіденс?
4. Порівняйте теорії П.Бурдьє та Е.Гіденса. Назвіть схожі ті відмінні позиції.
5. Надайте характеристику археології знання та генеалогії влади, застосовуючи концепцію М.Фуко.
6. Поясніть категорію гіперреальності Ж.Бодрійяра.

Література [1,2,3,4,5,8,9,11,12,19,21,23,27]

4.ТЕСТИ

1. Хто з соціологів розробив теорію структурації?
 - а) Е. Гіденс;
 - б) У. Бек;
 - в) М.Фуко;
 - г) Т.Лукман.

2. Ідеї про те, що джерелом порядку є нерівновага, а розвиток суспільства неможливий без біфуркацій, є частиною теорії:
 - а) етнометодології;
 - б) теорії раціонального вибору;
 - в) сінергетики;
 - г) структурного функціоналізму.

3. Хто є засновником концепції "дзеркального Я"?
 - а) Д.Уотсон;
 - б) Дж.Мід;
 - в) Ч.Кулі;
 - г) Г.Блумер.

4. Концепцію соціального простору ввів до наукового обігу:
 - а) Л. Козер;
 - б) Р. Мертон;
 - в) П. Бурдьє;
 - г) Е.Гіденс.

5. В яку теорію зробив значний внесок Джеймс С. Коулмен?
 - а) етнометодології;
 - б) раціонального вибору;
 - в) драматургічного підходу;
 - г) символічного інтеракціонізму.

6. Толкотт Парсонс був засновником школи:
 - а) психологічної;
 - б) структурно-функціональної;
 - в) географічної;
 - г) органістичної.

7. Центральним поняттям феноменологічної соціології є категорія:
- а) індивідуальний вибір;
 - б) обмін;
 - в) світ повсякденності;
 - г) габітус.
8. Поняття «постулат успіху», «постулат стимулу», «постулат цінності», «постулат депривації-пересичення», «постулат агресії – схвалення», «постулат раціональності» притаманні:
- а) символічному інтеракціонізму;
 - б) теорії соціального обміну;
 - в) сінергетиці;
 - г) структурному функціоналізму.
9. Схему AGIL ввів до наукового обігу:
- а) Л. Козер;
 - б) Р. Мертон;
 - в) Ж.Бодрійяр;
 - г) Т. Парсонс.
10. Поняття «керування враженнями», «передній план», «стигма», «фрейми» притаманні дослідженням:
- а) Ч.Кулі;
 - б) І. Гофмана;
 - в) П.Бурдьє;
 - г) Дж.Коулмен.
11. Назвіть представника теорії символічного інтеракціонізму:
- а) Дж. Г.Мід;
 - б) Дж.Хоманс;
 - в) М.Фуко;
 - г) К. Боулдінг.
12. Ідея про те, що можливість об'єктивного розуміння мотивів людських дій закладена в самій основі повсякденного життя, притаманна
- а) етнометодології;
 - б) теорії раціонального вибору;
 - в) драматургічному підходу;
 - г) структурному функціоналізму.

13. На які сучасні соціологічні теорії суттєво вплинув К. Маркс?
- а) мережеві;
 - б) конфліктні;
 - в) теорії ролей;
 - г) теорії обміну.
14. Назвіть представника структурного функціоналізму:
- а) П. Сорокін;
 - б) Р. Мертон;
 - в) Р. Дарендорф;
 - г) Дж. Г. Мід.
15. Поняття «керування враженнями», «передній план», «стигма», «фрейми» притаманні:
- а) теорії конфлікту;
 - б) теорії раціонального вибору;
 - в) драматургічному підходу;
 - г) структурному функціоналізму.
16. Хто розробив теорію соціального обміну:
- а) Е. Гіденс;
 - б) Дж. Хоманс;
 - в) П. Бурдьє;
 - г) Т. Парсонс.
17. Центральним поняттям соціологічної концепції П. Бурдьє виступає категорія:
- а) управління враженнями;
 - б) соціальний обмін;
 - в) світ повсякденності;
 - г) габітус.
18. Термін «теорії середнього рівня» в соціології ввів:
- а) П. Сорокін;
 - б) Р. Мертон;
 - в) Дж. Хоманс;
 - г) Т. Парсонс.

19. Автором загальної теорії конфлікту є:
- а) Л. Козер;
 - б) Р. Дарендорф;
 - в) Р. Коллінз;
 - г) К. Боулдінг.
20. Центральним поняттям соціологічної концепції Ж. Бодрійяра виступає категорія:
- а) симуляції та симулякри;
 - б) археологія знання;
 - в) стигма;
 - г) габітус.

5.ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Основні етапи розвитку соціологічної думки та становлення соціологічної науки до XX ст.: коротка характеристика.
2. Соціальний контекст розвитку соціологічних теорій у XX – на початку XXI ст.
3. Періодизація соціології XX – початку XXI ст.: коротка характеристика.
4. Поліпарадигмальність сучасної соціологічної науки.
5. Загальна характеристика сучасних соціологічних теорій.
6. Структурно-функціональна соціологія Т. Парсонса.
7. Теорії соціальної дії, соціальної системи та соціальних змін.
8. Схема AGIL Т. Парсонса.
9. Функціоналістська теорія Р.Мертонса.
10. Три основні постулати в теорії Р.Мертонса. Одинадцять заповідей функціоналізму Р.Мертонса.
11. Теорія соціальної аномії Р.Мертонса.
12. Неофункціоналізм в сучасній західній соціології.
13. Роз'яснення суті та природи конфліктів в роботах К. Маркса, М. Вебера, Г.Зіммеля.
14. Конфлікт : види, стадії, результати та наслідки.
15. Концепція конфлікту в роботах Р.Дарендорфа.
16. Концепція конфлікту в роботах Л.Козера.
17. Соціологія конфлікту Р.Коллінза.
18. Загальна теорія конфлікту К. Боулдінга.
19. Типологія соціальних конфліктів в сучасних соціологічних теоріях.
20. Загальна характеристика концепції символічного інтеракціонізму.
21. Концепція Дж. Міда. Пояснення соціальної дії, структури особистості.
22. Роль символів у процесі комунікації. Поняття «узагальнених інших».
23. Теорія «дзеркального Я» Ч.Кулі.

24. Концепція Г.Блумера: категорії символічної взаємодії та колективної поведінки.
25. Загальна характеристика теорії ролей. Класифікація соціальних ролей.
26. Проблема особистості та драматургічний підхід І.Гофмана.
27. Тотальний інститут та стигма в концепції І.Гофмана.
28. Рамковий аналіз (аналіз фреймів).
29. Формування теорії обміну: економічна, антропологічна та психологічна версії.
30. Дж.Хоманс: основні постулати теорії соціального обміну.
31. Концепція П.Блау: принципи соціального обміну.
32. Можливості інтерпретації соціальних феноменів влади та стратифікації.
33. Концепція раціонального вибору Дж.Коулмена.
34. Теорія соціальної мережі Р.Емерсона.
35. Мережева теорія Р.Берта.
36. Феноменологічна соціологія А.Шюца.
37. П.Бергер та Т.Лукман щодо соціального конструювання реальності.
38. Основні категорії та принципи етнометодології.
39. Майбутнє соціології за теорією Е. Гіденса.
40. Концепція сучасності та теорія структурації Е.Гіденса.
41. Категорії соціального простору, поля і габітусу в теорії П.Бурдьє.
42. Поняття «культурного капіталу» та «символічної влади» П.Бурдьє.
43. Загальна характеристика постмодерністської парадигми в соціології.
44. Внесок Ж.Бодрійяра в постмодерністську концепцію: суспільство споживання, симулякри.
45. Теорії постструктуралізму: соціологічні погляди М.Фуко.
46. Теорії постструктуралізму: соціологічні погляди Ж. Дерріда.
47. Образ суспільства в ситуації постмодерну.
48. Соціологічна теорія в ситуації постмодерну.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.Основна література

1. Култаєва М.Д. Європейська теоретична соціологія XX-XXI століття : навч. посіб. / М. Д. Култаєва, О. І. Навроцький, І. І. Шеремет ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. - 2-ге вид., випр. та допов. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2013. - 371 с.
2. Рахманов О. А. Історія соціології. (у 2 кн.) : навч. посіб. / О. А. Рахманов, С. С. Бульбенюк, М. Ю. Манелюк . - Київ : КНЕУ, 2017. - 279 с.
3. Соціологічна теорія: традиції та сучасність : Навчальний посібник / за ред. А.Ручки. – К., 2007. – 363 с.
4. Гавриленко І. М. Сучасна зарубіжна соціологія : навч. посіб. / І. М. Гавриленко. - К.: Акад. праці і соц. відносин Федер. профспілок України 2011. - 479 с.
5. Сучасні соціологічні теорії : навч.-метод. розроб. курсів бакалавр. і магістер. рівнів / Нац. ун-т "Києво-Могилян. акад.", Ф-т соц. наук і соц. технологій, Каф. соціології ; авт.-уклад. Анна Дмитрівна Осипчук. - Київ : Сталь, 2015. - 71 с.

2.Допоміжна література

- 6 Бачинин В. А. История западной социологии: учебник / В. А. Бачинин, Ю. А. Сандулов. - СПб. : Лань, 2002. - 384 с.
- 7 Бергер П. Социальное конструирование реальности : трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман ; пер. Е. Руткевич. - М. : Медиум, 1995. - 333 с.

- 8 Бодрийяр Ж. Общество потребления: его мифы и структуры / Ж. Бодрийяр; пер. с фр., послесл. и примеч. Е. А. Самарская. - М. : Культурная революция, 2006. - 269 с.
- 9 Бурдьё П. Социальное пространство: поля и практики : пер. с фр. / П. Бурдьё; сост., общ. ред. пер., послесл. Н. А. Шматко. - М. : Институт экспериментальной социологии ; СПб. : Алетейя, 2005. - 576 с.
- 10 Гарфинкель Г. Исследования по этнометодологии / Г. Гарфинкель ; пер. с англ. З. Замчук. - СПб. : Питер, 2007. - 334 с.
- 11 Гіденс Е. Соціологія / Е. Гіденс . - К., Основи. - 1999.
- 12 Гидденс Э. Устройство общества : очерк теории структуризации / Э. Гидденс ; пер. И. Тюрина. - М. : Академический Проект, 2003. - 525 с.
- 13 Гофман И. Представление себя другим в повседневной жизни / И. Гофман ; пер. с англ. и вступ. статья А. Д. Ковалев ; Институт социологии РАН. - М. : Канон-Пресс-Ц : Кучково поле, 2000. - 304 с.
- 14 Кравченко А. И. История зарубежной социологии : учеб. пособие для студ. вузов, обучающихся по спец. "Социология" и "Социальная антропология" / А. И. Кравченко. - М. : Академический Проект ; М. : Культура, 2005. - 702 с.
- 15 Крутінь Г. І. Соціологія конфлікту : практикум / Г. І. Крутінь, Н. В. Чубур ; Державний вищий навч. заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2007. - 152 с.
- 16 Култыгин В.П. Современные зарубежные социологические концепции: Учебник / Под ред. Т.Н. Юдиной. – М.: Изд-во МГСУ “Союз”, 2000.- 158 с.
- 17 Кучеренко В. Ю. Вплив функціоналістської парадигми Р. Мертон на сучасну соціологічну теорію : автореф. дис... канд. соціол. наук: 22.00.01 / В.Ю. Кучеренко; НАН України, Ін-т соціології. - К., 2003. - 17 с.
- 18 Мертон Р. Социальная теория и социальная структура (фрагменты) / Р. Мертон ; ред. В. Танчер ; НАН Украины, Ин-т социологии. - К. : Абрис, 1996. - 109 с.

- 19 Ритцер Д. Современные социологические теории / Д. Ритцер ; пер. с англ. А. Бойков, А.Лисицына. - 5.изд. - СПб. : Питер, 2002. - 686 с.
- 20 Сірій Є.В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії. - К.: Атіка, 2004. - 480 с.
- 21 Соболевська М. О. Порядок дискурсу порядку: неофункціоналізм та постструктуралізм у сучасній соціологічній теорії: монографія / Марина Соболевська. - Київ : Логос, 2014. - 246 с.
- 22 Соціологія : підручник / М. П. Требін, В. Д. Воднік, Г. П. Клімова та ін. ; за ред. М.П.Требіна. - Х. : Право, 2010. - 224 с.
- 23 Соціологія постмодернізму Текст : навч.- метод. посіб. / Оксана Гнатчук ; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. - Чернівці : Чернівецький національний університет, 2010. - 144 с.
- 24 Соціологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.І.Воловича, М.І.Горлача, В.Г.Кременя та ін. — К.: Центр учбової літератури, 2009. - 808 с.
- 25 Черниш Н.Й. Соціологія: підручник за рейтингово - модульною системою навчання. - К.: Знання, 2009. - 468 с.
- 26 Шюц А. Структури життєсвіту / А. Шюц, Т. Лукман ; пер. з нім. та післямова В. Кебуладзе. - К. : Український Центр духовної культури, 2004. - 558 с.
- 27 Щербина В. В. Постмодернізм як соціологія: витоки та генеза : монографія / В. В. Щербина ; Класич. приват. ун-т. - Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2011. - 216 с.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для проведення практичних занять та організації самостійної роботи

з дисципліни «Сучасні соціологічні теорії»

для студентів спеціальностей 054 Соціологія,

014.02 Середня освіта (Мова і література)

денної та заочної форми навчання

Укладачі: І.О. Дмитрик, В.М. Сурженко.

ДВНЗ «Донецький національний технічний
університет» 85300, м. Покровськ, пл. Шибанкова, 2.